

УДК [791-51+316.75+17.022.1](477)
DOI: [https://doi.org/10.17721/UCS.2024.2\(15\).13](https://doi.org/10.17721/UCS.2024.2(15).13)

Альона ТИМОШЕНКО, асп.
ORCID ID: 0009-0003-1501-9476
e-mail: timoshenkoalyona@gmail.com
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ОБРАЗ ГЕРОЯ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ КІНЕМАТОГРАФІ. ІНТЕРВ'Ю З АНАСТАСІЄЮ КАРПЕНКО

Анастасія Карпенко – популярна українська кіно- та театральна акторка.

Отримала нагороду за найкращу акторську гру від журі Ciné+ на 75-му Міжнародному кінофестивалі в Локарно за роль у фільмі "Як там Катя?", акторка Київського академічного театру драми та комедії на лівому березі Дніпра.

А.Т.: *Що для тебе взагалі поняття герой? Що воно означає? Як ти собі уявляєш, хто це такий?*

А.К.: Ми говоримо загально? Герой загалом чи герой, над яким я безпосередньо починаю роботу? Герой може бути герой України, герой фільму, герой мій особистий.

А.Т.: *Усі ці три поняття для тебе різні?*

А.К.: Звісно, різні.

А.Т.: *А що визначає героя? Коли персонаж чи людина стає героєм?*

А.К.: Людина стає героєм, напевно, тоді, коли вона робить якісь дуже конкретні вчинки, які вирізняють її поміж інших. Або ж вона дивує сама себе і стає кращою у своєму розумінні, ніж вона була раніше.

А.Т.: *Чи завжди в кіно герой віддзеркалює певні суспільні настрої?*

А.К.: Напевно, так. Віддзеркалює однозначно, але це може по-різному виявлятися. Як, наприклад, Хоакін Фенікс у Джокері (у першому фільмі). Я в захваті була від фільму. Він герой, але дуже-дуже специфічний, неоднозначний. Мене приваблюють такі герої, які мають суперечності.

А.Т.: *А як ти працюєш зі своєю героїнею?*

А.К.: Перше, що я роблю, – читаю сценарій. Мені завжди допомагає сценарій, адже передусім я відштовхуюсь від нього. Я сприймаю його як цілісну історію. Відповідно, із самого початку і до кінця, я вже бачу, що за персонаж – моя героїня, які події з нею відбуваються, які герої її оточують, які рішення вона ухвалює, або не ухвалює. І вже потім вона починає обростати поведінковими моментами, якими я її наділяю. Тобто я одразу відчуваю, що потрібно додати моїй героїні, читаючи сценарій та розуміючи сам підтекст. Мені не потрібен окремих опис героїні. Я сама роблю її об'ємною, оживляю, так би мовити.

А.Т.: *Тобто ти сама відчуваєш, якою має бути твоя героїня, тобі не потрібні опис і пояснення: яка зовнішність, риси характеру, темперамент?*

А.К.: Серіальне виробництво дещо відрізняється від кіновиробництва, як мінімум технологією, тому що в серіалах період підготовки в кілька разів коротший, а виробіток за зміну значно більший: не 3 хв, а може іноді бути і 20 хв на день. Якщо ж бюджет зовсім маленький, то й більше. Тому зазвичай у серіалах є біблія героїв, опис героя, щоб пришвидшити процес. Актор прочитає цей опис героя і відтворить на знімальному майданчику, бо в режисера немає часу пояснювати акторові його персонажа, аргументувати поведінку його героя. Мене ці описи завжди бентежать, оскільки часто це просто набір штампів. Я вважаю, що можна з будь-якого героя "виліпити" щось цікаве. І навіть з дуже мильних, примітивних героїв я намагалася зробити щось екстраординарне. Я кожному героїні хочу наділити особливими якостями. Адже якщо ми про неї зараз знімаємо фільм, то це вже непересічна якась людина, її образ важливий. Саме тому хочеться показати всі риси її характеру. Мені важливо, щоб глядач міг чогось навчитися. Наприклад, так чи так не можна вчиняти, бо будуть ось такі наслідки. Або ж, наприклад, щоб захоплювався героїнею. Щоб глядач, дивлячись кіно, робив роботу над помилками, коли не його досвід стає прикладом для нього. Мені здається, що сценарист, автор чи режисер зазвичай закладає якийсь образ, зібраний переважно із різних спостережень. А мені потім, як акторці, потрібно взяти цей образ. Це як різний одяг, який треба надіти на себе, але так, щоб разом усе виглядало гармонійно.

А.Т.: *Чи буває так, що в тебе із режисером різні погляди на поведінку твоєї героїні? Що ти робиш, коли вони не збігаються?*

А.К.: У театрі в мене був такий досвід, коли ми з режисером мали абсолютно різне бачення. Тоді я підійшла до режисера і щиро з нею поговорила, сказавши, що не можу брати участь у виставі, бо це суперечить моїй душі, я не можу грати те, що для мене не є правдою, бо не хочу обманювати глядача. Наприклад, у перший знімальний день "Перевізниці" була ніч, було дуже холодно, я була знервована. Щоразу перший знімальний день складний. Ми всі "притираємось": і команда, і режисер. Режисер тоді ще не зовсім мені довіряв, але в якийсь момент дав слушну пораду. Після зйомки він сказав: "Насте, ти реагувала, як Ти в таких обставинах, а там це образ героїні Лідії, вона досвідчений психолог і не може так поводитися". Ось у той момент, коли мені було так холодно, я була стомлена, то багато на що погодилась. І потім, коли я це дивилась, то була вдячна режисерові за його допомогу.

А.Т.: *Чи є в тебе свій метод роботи з характеристикою образу героїні?*

А.К.: У театральному нас навчають спостерігати, бо спостереження – це важлива частина професії. Його ще називають щоденником внутрішньої пам'яті актора. А потім спостереження входять у звичку і стає частиною життя. Актор має накопичувати ці спостереження, потім використовувати їх у роботі над образом свого героя. У студентські роки ми навіть на вокзал приїжджали і просто сиділи, бо там своєрідний розплідник дуже цікавих персонажів. І ти маєш все запам'ятати. Я тоді записувала, замальовувала навіть, хто як ходить. Зараз, звісно, я цього не роблю, бо вже все працює автоматично. Коли я працюю зі своєю героїнею, я запитую себе: вона сама себе зробила? Хто їй допоміг, чоловік чи батько? Тобто навіть якщо цього немає в сценарії, я розкручую героїню до того, де вона народилася, у яких умовах. Яке було її життя до моменту, коли вона потрапила в кадр? Якщо, наприклад, героїня народилася в Києві в 90-х. Я орієнтовно маю собі уявлення, хто вона. Якщо вона зараз, наприклад, на певній посаді і в сценарії це вказано, то сама собі домислюю її життя до цього, ким вона була, якщо цього бракує мені в сценарії. Буває, наприклад, що героїня зовсім не схожа на мене. Вона робить такі вчинки, які я б ніколи не зробила, але я розумію, чому вона це робить. Просто це абсолютно не я, не моє світобачення, і навіть її поведінка викликає в мене презирство. Цікаво те, що коли я її зіграла, то потім глядачі боялися до мене підійти, щоб подякувати за роботу. А підійшовши, казали: "Боже, ви зовсім не схожа на свою героїню. Вона така вибаглива, балувана, абсолютно без гальм". У виставі "Місяць у селі" моя героїня – Наталія Петрівна. Ми зробили її абсолютноною дурепою. Вона мені не подобається, але на сцені театру мені вдалося її зобразити. Деякі люди думали, що я справді така в житті.

А.Т.: *Чи береш ти своїх героїнь у реальне життя?*

А.К.: Я розмежовую життя і роботу і не переносю своїх героїнь у реальне життя. Я абсолютно нормальна людина, тобто, справді, я реагую відповідно до того, що в мене сталося за день. Можу бути злою, і всі вдома знають, що Настя зла і її краще не чіпати. Але Віктор Маркович Митницький, мій педагог, навчав розрізняти професію і реальне життя. Він говорив, що якщо актор продовжує жити життям героя, то це непрофесійно. І, звісно, це робота – відключити героїню від себе поза знімальним майданчиком. З роками з'являється більше розуміння професії, тобто можливість відтворити потрібне завдяки тексту, рухам, навіть розумінню розташування камери, бо камера – це ж теж окреме місце в розумінні. Вона тебе зараз бачить, вона тебе зараз читає так, як ти відчуваєш усередині. І от це все досвід. Досвід, який накопичується.

А.Т.: *Чи для тебе є різниця між героями в театрі й героями в кіно?*

А.К.: Підхід трохи різний. На театральній сцені актор існує в іншому світі, більш умовному, це зазвичай мінімальні декорації, голос теж по-іншому працює і немає змоги повторити дубль, лише в наступній виставі, але вже для іншого глядача. А ще може бути, що дії відбуваються кілька десятків чи сотень років тому. Зараз у київських театрах багато й сучасних вистав. Я, наприклад, зіграла майже всю класику, але всі проблеми ті самі, мотиви ті самі в героїв, поведінка та сама. Просто вони інакше висловлюються.

А.Т.: *Яких героїнь ти ще хочеш зіграти, тих, яких не було у твоєму досвіді?*

А.К.: Знаєш, просто зараз так виходить, що мене використовують більш-менш в одному амплуа, скажімо так: соціальний, дуже актуальний образ сильної жінки. І це ж класика кіно, що якщо ти в чомусь уже була цікавою, то тебе починають використовувати лише так. Але я характерна героїня, і, слава Богу, у мене була змога це показати і в інституті, і в театрі, бо мені давали різні ролі. Тобто і комедія, і драма мені цікаві. Я не боюся бути некрасивою, чи старою, або дурною на сцені чи в кадрі. Насправді, що цікавіший персонаж, то більше я буду вкладатися в нього. Це якісь загальноприйняті архетипи, які закріплюються в глядача, потім вони переносяться на екран чи в театр, і під це вже ніби є відповідний актор. Він одразу асоціюється в режисера з цим персонажем. Знаєш, коли режисер бере проекти, то він уже бачить собі, що тут буде Віталіна, тут буде Настя. Це ж класика, так, це класика. На жаль. Але для актора це нецікавий виклик. Якщо ти одне і те саме граєш, ти не можеш збагатити нічим новим образ свого героя. Я дуже щира в стосунках з роботою, люблю коли мені цікаво працювати з образом моєї героїні.

А.Т.: *Як ти працювала зі своєю героїнею фільму "Як там Катя?", за який отримала відзнаку на кінофестивалі в Локарно за найкращу акторську роботу?*

А.К.: Тоді, на той момент, для мене це був виклик. Серйозний виклик. Я з самого початку розуміла, що впораюся з ним. Я про неї знала все. Все. Ми ще довго розбирали її образ. У нас дуже тривалий був період, коли ми вичитували все. З усіма. Спочатку я сама, а потім з Крістіною Тинькевич, режисеркою, і з арт-коучем Ігорем Колтовським. Ми втріох спочатку вичитували весь сценарій, кожну сцену з подробицями. Ігор дуже любить всякі подробиці, які мені, наприклад, не потрібні. Ми пішли далі, бо я це вже інтуїтивно розумію, а йому, як сценаристу, треба пояснити, обов'язково проговорити. Я вже кажу: "Ігорю, я не розбираю так героїнь. Мені це не потрібно". Я вже знала свою героїню, бо ми зняли з Крістіною короткий метр "Солатіум". І потім, коли вона писала сценарій повнометражного фільму, то вже бачила мене всередині. Хоча ця героїня Анна, це не я. Це геть не я. А Крістіна каже, що наділяла її моїми рисами характеру. До речі, мені треба Крістіну запитати, що вона мала на увазі. Моя героїня Анна, наприклад, могла йти розв'язувати проблеми, бо я теж таке роблю. Але це найкраща моя роль і найкраща моя робота з режисером. Із самого початку я була закохана в сценарій і абсолютно закохана в Крістіну. Вона неймовірна людина. У мене в оточенні таких немає. Я їй також постійно про це кажу і ціную той час, коли ми з нею проводимо разом. Якщо є взаєморозуміння між актором і режисером, то це завжди позитивно впливає на проект.

А.Т.: *Чи спостерігаєш ти зараз зростання інтересу до українських героїв і їхніх історій в кінематографії?*

А.К.: Звісно, спостерігаю. Це можна бачити на прикладах фільмів, які були успішними в українському прокаті та отримали міжнародні відзнаки на фестивалях після початку повномасштабного вторгнення: "Памфір", "Бачення метелика", "Як там Катя?", "Клондайк", "Люксембург, Люксембург", "Степне", "Назавжди-назавжди", "Ля Палісіада". А документальна стрічка "20 днів у Маріуполі" принесла Україні першого Оскара.

А.Т.: *Чи відчувається трансформація українських кіногероїв? Через те, що життя змінюється. Війна впливає, ми змінюємось. Герої у фільмах різні? Виходить, що ми, кінематографісти, маємо віддзеркалювати сучасних героїв у фільмах, зважаючи на обставини: тепер герой має бути патріотом, наприклад, військовим, україномовним. Додам: високим, чорнявим? Чи бачиш ти цей образ?*

А.К.: Герої можуть бути різні. І зовнішньо, і внутрішньо. І з різними поглядами. У героя не може бути постійного образу. Він все одно буде змінюватися, тому що життя змінюється, ми змінюємось. Ми сьогодні не такі, якими були вчора. І ці герої будуть постійно трансформуватися. Кіно завжди відображає певний час, певний настрій суспільства і певних героїв і залишається як згадка для майбутніх поколінь.

Alyona TYMOSHENKO, PhD Student

ORCID ID: 0009-0003-1501-9476

e-mail: timoshenkoalyona@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE IMAGE OF THE HERO IN MODERN UKRAINIAN CINEMA. INTERVIEW WITH ANASTASIA KARPENKO